

YASHIL MOLIYA: BARQAROR RIVOJLANISH VA IQLIMGA CHIDAMLILIKNI TA'MINLASHDA ROLI

Nosirov Suxrobjon Nodirjon o'g'li

Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston

Milliy universiteti Moliya va kredit kafedrası o'qituvchisi

Gmail: nosirov_n@nuu.uz

Orcid: 0009-0008-7136-4385

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14776967>

Annotatsiya: Yashil moliya global ekologik muammolarni hal qilish va barqaror iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish uchun muhim mexanizmga aylangan. Atrof-muhitga mos va ijtimoiy jihatdan mas'uliyatli loyihalar uchun kapitalni jalb qilish orqali u Barqaror Rivojlanish Maqsadlariga (BRM) erishishda muhim rol o'ynaydi. Ushbu tezis yashil moliya va barqaror rivojlanish o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni o'rganadi, uning iqlim o'zgarishini kamaytirish, past uglerodli iqtisodiyotlarni rivojlantirish va Investitsion, Ijtimoiy va Boshqaruv (ESG) tamoyillarini moliyaviy qaror qabul qilish jarayoniga integratsiya qilishdagi rolga e'tibor qaratadi. Ma'lumotlarning nomuvofiqligi, tartibga solishdagi to'siqlar va jamoatchilikning yetarlicha xabardor emasligi kabi muammolar aniqlanadi, shuningdek, yashil moliyaning samaradorligi va ko'lamini oshirish uchun amaliy siyosiy tavsiyalar beriladi.

Tadqiqotning ahamiyati

Ushbu tadqiqot yashil moliyaning global barqaror iqtisodiyotni ta'minlashdagi rolini tushunishga hissa qo'shadi. U siyosat ishlab chiquvchilar, moliyaviy institutlar va manfaatdor tomonlar uchun yashil moliya doiralarini optimallashtirish bo'yicha tavsiyalar beradi. Yashil moliya tushunchasi

Yashil moliya ekologik barqarorlikni targ'ib qiluvchi moliyaviy faoliyatni o'z ichiga oladi, masalan, qayta tiklanadigan energiya investitsiyalari, energiya samaradorligini oshirish va barqaror infratuzilmani rivojlantirish. U BRM bilan, xususan, iqlim harakati, toza energiya va barqaror shaharlar bilan uzviy bog'liq. ESG integratsiyasi - Ekologik, Ijtimoiy va Boshqaruv (ESG) mezonlari investitsiyalarning uzoq muddatli barqarorligini baholashda muhim ahamiyatga ega. ESG standartlariga rioya qiluvchi kompaniyalar yaxshiroq moliyaviy natijalar, xavfni boshqarish va manfaatdor tomonlarning ishonchini ko'rsatadi. Global va milliy siyosiy asoslar yashil moliyaga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Masalan, O'zbekistonning Prezident qarori No. PP-116 2030 yilgacha yashil iqtisodiyotga o'tishni ustuvor yo'nalish sifatida belgilaydi, bunda qayta tiklanadigan energiya va iqlimga moslashuv loyihalariga investitsiyalar jalb etiladi¹.

Muammolar

1. Ma'lumotlar nomuvofiqligi: Standartlashtirilgan mezonlarning yo'qligi yashil loyihalarni solishtirishni qiyinlashtiradi.
2. Tartibga solishdagi to'siqlar: Rivojlanayotgan bozorlarda zaif institut salohiyatlari yashil moliya tashabbuslarini amalga oshirishni qiyinlashtiradi.
3. Xabardorlikning cheklanganligi: Manfaatdor tomonlar orasida tushuncha yetishmasligi yashil moliya ishtirokini kamaytiradi.

Yashil moliya va past uglerodli rivojlanish

¹ O'zbekiston Respublikasi. (2022). Prezident qarori No. PP-116: 2030 yilgacha yashil iqtisodiyotga o'tish haqida.

Qayta tiklanadigan energiya va barqaror transportga investitsiyalar issiqxona gazlari chiqindilarini sezilarli darajada kamaytiradi. Xitoy va Yevropa Ittifoqining yashil obligatsiyalarni jalb qilish bo'yicha tajribalari past uglerodli loyihalar uchun kapitalni muvaffaqiyatli jalb qilishni ko'rsatadi. ESG mezonlari barqarorlikka yo'naltirilgan investitsion strategiyalarni boshqaradi. Kuchli ESG asoslariga ega kompaniyalar riskka moslashtirilgan natijalar va manfaatdor tomonlar qoniqishi bo'yicha raqobatchilaridan yaxshiroq natijalarga erishadi.

Mamlakat/ Hudud	Key Policy Framework	Asosiy siyosiy asos	Rag'batlantirish mexanizmlari	Muammolar
O'zbekiston	Prezident qarori No. PP-116 (2022)	Qayta tiklanadigan energiya, barqaror qishloq xo'jaligi, iqlimga moslashish	Yashil loyihalar uchun soliq imtiyozlari va subsidiyalar	Texnologik imkoniyatlar, xabardorlik
Xitoy	Yashil moliya bo'yicha ko'rsatmalar	Qayta tiklanadigan energiya, yashil obligatsiyalar, shaharsozlik	Subsidiyalar, moliyaviy xavflarni kamaytirish	Yashil obligatsiyalarni standartlashtirish, hududiy nomuvofiqliklar
Yevropa Ittifoqi	Yevropa Yashil Kelishuvi	Uglerod neytralligi, qayta tiklanadigan energiya, aylana iqtisodiyot	Uglerod narxlash, grantlar, ilmiy-tadqiqotlarni moliyalashtirish	Tartibga solish murakkabligi, moliyalashtirish bo'shliqlari

1-jadval. Mamlakat yoki xududlarning yashil moliya siyosatini taqqoslash

Yashil moliyani rivojlantirishdagi muammolar

1. Ma'lumotlar shaffofligi: Ishonchli ma'lumotlarga kirish imkoniyatining cheklanganligi investorlar ishonchini pasaytiradi.
2. Tartibga solishning murakkabligi: Mintaqalararo investitsiyalar uchun bir xil bo'lmagan siyosatlar to'siq yaratadi.
3. Texnologik cheklovlar: Rivojlanayotgan davlatlar ilg'or yashil moliya texnologiyalarini qabul qilishda qiyinchiliklarga duch keladi.

Siyosiy tavsiyalar

1. Tartibga solish asoslarini mustahkamlash - hukumatlar yashil investitsiyalarni rag'batlantiruvchi aniq qoidalar va imtiyozlarni joriy etishi kerak. Siyosat yuqori uglerodli sanoatlarga jazo choralarni belgilab, barqaror amaliyotlarni rag'batlantirishi lozim.
2. ESG integratsiyasini rag'batlantirish - moliyaviy institutlar ESG mezonlarini standartlashtirish orqali shaffoflik va solishtirish imkoniyatlarini oshirishi kerak. Davlat-xususiy sheriklik ESG tamoyillarini qabul qilishni tezlashtiradi.

3. Iqlim fondlariga kirishni kengaytirish - Green Climate Fund kabi global tashabbuslar rivojlanayotgan iqtisodiyotlarda moliyalashtirish to'siqlarini bartaraf etishga qaratilishi kerak.
4. Texnologiyadan foydalanish - blockchain va sun'iy intellekt kabi texnologik innovatsiyalar yashil moliya amaliyotlarining samaradorligi va javobgarligini oshirishi mumkin.
5. Jamoatchilik xabardorligini oshirish - ta'lim kampaniyalari va manfaatdor tomonlar bilan faol muloqot yashil moliya manfaatlarini chuqurroq tushunishga yordam beradi.

Kelajakdagi tadqiqot yo'nalishlari

1. Innovatsion moliyaviy vositalar ya'ni yashil obligatsiyalar, uglerod kreditlari va iqlim xavfini sug'urtalash vositalarini o'rganish yashil moliya tashabbuslarini qo'llab quvvatlash mumkin.
2. Texnologiyani integratsiya qilish - blockchain va sun'iy intellektning javobgarlikni ta'minlashdagi roli va resurslarni optimallashtirishdagi imkoniyatlarini o'rganish zarur.
3. Ijtimoiy tenglik – kelgusidagi tadqiqotlar yashil moliya orqali ijtimoiy-iqtisodiy tengsizliklarni bartaraf etish va marjinal guruhlar uchun manfaatlarini ta'minlash yo'llarini o'rganishi kerak.

Xulosa

Yashil moliya barqaror rivojlanish va iqlimga chidamlilikni oshirish uchun muhim vosita hisoblanadi. Ma'lumotlarning nomuvofiqligi, tartibga solishdagi to'siqlar va texnologik cheklovlar kabi muammolarni hal qilish orqali manfaatdor tomonlar uning to'liq imkoniyatlarini ishga solishi mumkin. Samarali siyosiy aralashuvlar, ESG integratsiyasi va texnologik yutuqlar yashil moliyani kengaytirish uchun juda muhimdir. Davlatlar, xususiy sektor va fuqarolik jamiyati o'rtasidagi davomiy past uglerodli hamkorlik barqaror global iqtisodiyotni ta'minlash uchun zarur.

References:

1. Fu, C., Lu, L., & Pirabi, M. (2023). Yashil moliyani rivojlantirish: Barqaror rivojlanish bo'yicha sharh. *Digital Economy and Sustainable Development*, 1(20).
2. O'zbekiston Respublikasi. (2022). Prezident qarori No. PP-116: 2030 yilgacha yashil iqtisodiyotga o'tish haqida.
3. Climate Bonds Initiative. (2023). Yashil obligatsiyalar bozorining 2023 yilgi xulosasi. Mavjud: [climatebonds.net](https://www.climatebonds.net).
4. Flammer, C. (2021). Korporativ yashil obligatsiyalar. *Moliyaviy iqtisodiyot jurnali*, 142(2), 499-516.
5. Bolton, P., & Kacperczyk, M. (2021). Investorlar uglerod xavfiga qiziqishadimi? *Moliyaviy iqtisodiyot jurnali*, 142(2), 517-549..